

Осигуровките трябва да са 37,5%, за да покриват пенсиите
www.segabg.com, 27.08.2024

Осигуровките за пенсия трябва да са над два пъти по-високи от сегашното си ниво, за да покриват разходите за пенсии. Действителният размер на вноската към държавното обществено осигуряване (ДОО) сега е 16,3%, защото все повече хора се осигуряват и във втория стълб (поради което от общата вноска натам отиват 5%). За балансиране на приходите и разходите в системата, необходимият размер на вноската е 37,5% за 2023 г., т.е. с над 20 процентни пункта по-голям. Това пише в новия годишен актюерски доклад на НОИ, публикуван днес. Тези анализи са едни от най-важните в осигурителната система, защото правят допускания и прогнози за следващите десетилетия до 2070 г., които се отнасят до всички нас - и като работещи, и като пенсионери, и като данъкоплатци. В тях обикновено се представят и различни алтернативни сценарии за развитие на системата - например през увеличение на осигуровки или пенсионна възраст, или през ограничаване на ръста на пенсиите, а оттам и на разходите. Заради големите промени около пандемията, актюерски доклад не беше правен от 2019 г. Това прави тазгодишното му издание още по-интересно. Като цяло, прогнозите на експертите от НОИ са по-песимистични в сравнение с очакванията от 2019 г., въпреки че демографски и макроикономически донякъде нещата ще се подобряват. В годините след пандемията бяха постигнати видими подобрения в размерите на пенсиите, но по-голямата част от разходите, необходими за тези мерки, бяха финансирани чрез трансфери от централния бюджет, а не от собствени приходи на осигурителната система. "Неизбежно се получи така, че разрывът между приходите и разходите в ДОО се увеличи, също както и зависимостта на ДОО от държавния бюджет", отбелязват авторите на доклада. Как ще растат пенсиите През следващите години швейцарското правило ще дава все по-малък процент на осъвременяване на пенсиите, показват прогнозите. Ако тази година то доведе до 11% за пенсиите от 1 юли, догодина увеличението ще е 8,7%, през 2026 г. - 4,6%, а после ще продължи да намалява до 2,6% през 2070 г. Все пак, благодарение на направените в последните години увеличения, през следващите няколко години пенсията ще стои все по-добре, когато се съпостави с осигурителния доход. За 2023 г. средната пенсия е 55% от средния осигурителен доход - това е т.нар. коефициент на заместване. През следващите няколко години той ще достигне и дори ще надхвърли 56%, но това ще бъде и най-високата му стойност. В дългосрочен план коефициентът на заместване на дохода ще намалее до около 43-44%, като през 2060 г. ще е 43,1%. Това означава и по-малко щедра пенсионна система. Експертите посочват няколко причини за това, например включването на осигурителния доход за цялата трудова кариера за хората, започнали работа след 1999 г., а не само за "златните" години. Самото швейцарско правило също, както се вижда и от прогнозните данни, ще влияе негативно, тъй като в него се взема предвид нарастването на осигурителния доход и на инфлацията, поради което пенсиите ще растат по-бавно от средния осигурителен доход (предполага се, че ниската инфлация ще ги дърпа назад). Важен фактор за размера на държавната пенсия е и корекцията (намалението) за хората, които ще получават втора пенсия от универсалните фондове. Тази корекция се налага поради факта, че в рамките на осигурителния им път, за тези хора в държавния пенсионен фонд е постъпвал по-малък размер на осигурителната вноска. Намалението не ги ощетява - те получават допълнително плащане и от втория стълб. Тази година намалението в пенсията от ДОО за хората, родени след 1959 г., е между 10 и 11%. Този процент ще нараства, достигайки до около 20% до 2040 г. и 25% до 2052 г. тъй като целият осигурителен стаж на лицата, които ще се пенсионират след 2040 г. ще обхваща периоди след 2001 г. с осигуряване в универсален пенсионен фонд, обясняват от НОИ. Какви ще са следващите пенсионери Хората с пенсия за осигурителен стаж и възраст при изпълнени условия ще продължат да намаляват, като ще се увеличават хората с инвалидни пенсии, както и тези с недостатъчно стаж и възраст. Докато през последните години тенденцията в броя на инвалидните пенсии беше намаляваща, от началото на 2023 г. настъпи обрат и броят им започна да нараства. Причината е в извършената през 2023 г. промяна в Наредбата за медицинската експертиза, припомнят актюерите на НОИ. Прогнозите показват, че ако миналата година пенсионерите с лични инвалидни пенсии са били 18,6% от общия брой на пенсионерите с пенсии за трудова дейност, то до 2040 г. делът им ще достигне 24,5%. С други думи, тогава всеки четвърти пенсионер ще е пенсионер по инвалидност, а не с пълен осигурителен стаж и навършена възраст. Нищо добро не ни очаква и по отношение на зависимостта между осигуряващи се и пенсионери. През 2023 г. на 100 осигурени лица

са съответствали 68 пенсионери с пенсии за трудова дейност. След 2040 г., под въздействието на фактори като застаряване на населението, увеличаваща се средна продължителност на живота и намаляващ брой на заетите лица, стойностите на този показател нарастват значително, като според прогнозните резултати през 2060 г. на 100 осигурени лица ще съответстват 81 пенсионери с пенсии за трудова дейност, т.е. все по-малко работещи ще трябва да издържат все повече пенсионери. Два сценария в актюерския доклад са представени два алтернативни сценария за действие. Те са разработени с цел информиране какви биха били последствията от евентуални решения за подобряване баланса на системата в следващите десетилетия. Единият сценарий е плавно увеличение на осигурителната вноска за родените след 1959 г. Тя се увеличава от началото на 2025 г. с един процентен пункт до 15,8%. След това увеличението продължава с по 1 пр.п. на всеки пет години до достигане на 19,8% от осигурителния доход в 2045 г., или общо пет процентни пункта над сегашното ниво от 14,8%. Ефектът от увеличението на осигурителната вноска върху приходите на ДОО ще бъде значителен. Още през 2025 г. приходите в ДОО нарастват от 6,4% на 6,7% от БВП. В края на периода приходите от осигурителни вноски достигат 7,7% от БВП, при 6,2% при запазване на сегашното ниво на осигуряване. Размерът на трансфера от държавния бюджет за покриване на недостига от средства, който до 2027 г. се очаква да надхвърли 48% от общите разходи, намалява с 2,4 пр. п. още през 2025 г., като в средата на периода приходите от осигурителни вноски за фонд „Пенсии“ ще покриват 70%, а в края на периода 68% от разходите за пенсии за трудова дейност на ДОО, показва този сценарий. Това е едно съвсем здравословно ниво, особено на фона на сегашния дисбаланс. Вторият сценарий допуска промяна в чл. 100 на Кодекса за социално осигуряване (швейцарското правило), с която пенсиите се осъвременяват само с индекса на потребителските цени, вместо с половината от ръста им и половината от ръста на осигурителния доход. Това ще забави растежа на пенсиите, защото процентите на осъвременяване ще са по-ниски. Разходите за пенсии ще намалееят, но и пенсиите ще изостанат още повече от доходите, защото увеличенията ще са 2,4% догодина, 2,8% за 2026 г. и по 2% за следващите години. При този сценарий очаквано се влошава щедростта на пенсионната система и коефициентът на заместване на дохода намалява, коментират от НОИ. При тези допускания трансферът от бюджета за покриване на недостига намалява до около 44% в 2027 г., като до 2040 г. приходите от осигурителни вноски за фонд „Пенсии“ ще покриват 67%, а в края на периода 62% от разходите за пенсии за трудова дейност на ДОО. Препоръките Основното предизвикателство на следващите години ще е не да се задържи нарастването на разходите за пенсии, а да се намерят подходящи източници за финансирането им, отбелязват анализаторите. Те обаче отчитат, че предвид демографските процеси и намаляването на броя на осигурените, възможностите за нарастване на осигурителните приходи по тази линия са ограничени. Увеличаването на периода на осигуряване преди упражняване на правото на пенсия ще се осигури благоприятно не само върху дългосрочното финансово състояние на системата, но и върху адекватността на пенсиите, пише още в доклада. В същото време обаче в него се подчертава, че до 2037 г. възрастта и стажът продължават да растат, поради което въвеждането на още по-строги условия за пенсиониране сериозно ще влошат достъпа до пенсия. Като възможно решение експертите препоръчват да се прегледат някои съществуващи разпоредби, които водят до увеличаване на средната продължителност на получаване на пенсия, без това да е съпроводено с подълъг период на осигуряване. Подсказват и че трябва да се преосмислят практики, които нарушават връзката "принос-права", вместо да я заздравяват. Почти всички законови промени в последните една-две години са именно в тази посока. Докладът не настоява за увеличение на осигуровки. Авторите му отчитат, че подобна мярка е твърде непопулярно решение, което ще има неблагоприятни последици върху разполагаемите доходи на хората и върху конкурентоспособността на икономиката ни. Вместо това, посочват те, може да се търси по-добър баланс между социалнозащитната и осигурителната функция на ДОО, без да се пренебрегва адекватността на пенсиите. Сред очертаните в този контекст решения е минималната пенсия да се определя по начин, който защитава пенсионерите от изпадане в бедност, но също и ангажиране на другите системи за социална защита у нас. Посочва се и необходимостта от предвидим механизъм за актуализиране на тавана на пенсиите, така че всички пенсионери да получават осъвременяване.